

Lévêque, Pierre

Pamięci Izy Biezuńskiej-Małowist, historyka niewolnictwa, niezawodnego przyjaciela

---

Przegląd Historyczny 87/2, 159-160

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

PIERRE LÉVÊQUE

Pamięci Izy Biezuńskiej-Małowist, historyka niewolnictwa, niezawodnego przyjaciela

Iza Biezuńska studiowała w Warszawie, na uniwersytecie o świetnej tradycji nauk klasycznych. W 1937 r. została asystentką profesora Zdzisława Zmigrydera-Konopki, a w końcu sierpnia 1939 r. wydała po francusku książkę o pozycji prawnej kobiety w Egipcie hellenistycznym: ważny temat zapowiadający Jej zainteresowania feministyczne, przy których trwała do końca życia. Ale straszne wydarzenia, przez które przeszła Polska, zniszczyły niemal wszystkie egzemplarze tego dzieła.

W kraju gnębionym przez okupację nazistowską Iza Biezuńska musiała przerwąć na kilka lat działalność naukową. Sama dzieliła los tych, których zamknięto w getcie. Uniknęła jednak eksterminacji i po zakończeniu wojny powróciła w Warszawie do tragicznie przerwanej kariery: w 1945 r. była asystentką, w 1947 r. obroniła doktorat, w 1951 r. habilitowała się, co pozwoliło Jej w roku następnym objąć katedrę historii starożytnej na uniwersytecie.

Odtąd w pracy naukowej poświęciła się całkowicie historii niewolnictwa w Egipcie grecko-rzymskim. Przez ponad trzydzieści lat publikowała artykuły, co w końcu pozwoliło Jej na wydanie dwóch tomów mistrzowskiego dzieła „L’esclavage dans l’Egypte gréco-romaine” (1974, 1977), opartego na ważnej dokumentacji papirologicznej, zebranej, przeanalizowanej i poddanej skrupulatnej krytyce. Ale badania te znacznie przekroczyły w zamierzeniach i wykonaniu ramy badań papirologicznych, w których celowała. Pragnęła rozwiązać na konkretnym przykładzie Egiptu kapitalny problem historyczny stawiany od kilku dziesięcioleci: czy klasyczne niewolnictwo greckie zostało wprowadzone (i w jakiej mierze) do despotycznych monarchii starożytnego Wschodu przez podbój Aleksandra Wielkiego?

Oba tomy zostały zbudowane według tego samego planu i przedstawiają kolejno źródła niewolnictwa, wykorzystanie niewolników, kontrolę państwa, warunki społeczne niewolników. Przynoszą wyczerpującą dokumentację i ostrożne wnioski dotyczące wszystkich spraw związanych z położeniem, pracą i warunkami życia niewolników w dolinie Nilu w ciągu sześciu stuleci. Pozwalają śledzić ewolucję ujawnianą w dokumentacji, jakby nie było pełnej luk, i dojść do wniosku, że niewolnictwo w Egipcie, ważne liczebnie, bo niewolnicy stanowili 10 i 13% ludności — zależnie od tego, czy idzie o wieś czy o miasto — odgrywało stosunkowo niewielką rolę w produkcji zarówno na roli jak w warsztatach, gdzie przeważały od czasów faraonów dawne struktury zależnego chłopstwa i zależnych rzemieślników. Generalnie otrzymujemy szerokie badania historyczne prowadzone przez historyka

o rozległych horyzontach, interesujące tym bardziej że nie ma podobnego studium dla żadnej innej strefy świata grecko-rzymskiego. A zatem praca Izy Biezuńskiej-Małowist jest prawdziwie pionierska.

Kierunek Jej badań w sposób całkowicie naturalny doprowadził Ją do włączenia się do GIREA (Groupe International de Recherches sur l'Esclavage Antique), organizacji, którą założyliśmy wraz z Mario Atilio Levi i Ettore Lepore. W dorocznym *tables rondes* tej grupy uczestniczyła gorliwie wraz z wieloma swymi polskimi kolegami i uczniami, i słuchano Jej tam pilnie. Dwukrotnie podjęła się organizacji kolejnych kolokwiów. Pierwsze z nich — w Nieborowie w 1975 r. pozwoliło na szeroką wymianę informacji i poglądów z kolegami radzieckimi zajmującymi się także problemami niewolnictwa. Drugie — w Kazimierzu Dolnym w 1980 r. — było poświęcone wpływowi niewolnictwa na zachowania i mentalność ludzi wolnych. Akta pierwszego kolokwium wydano w Warszawie, drugiego — w Neapolu. Byliśmy w centrum prawdziwie międzynarodowej współpracy badawczej, a Iza odgrywała w niej rolę znaczącą.

Iza Biezuńska-Małowist, która wykształciła znaczną liczbę polskich wykładowców historii starożytnej, cieszyła się dobrze zasłużonym międzynarodowym uznaniem. Podróżowała po Europie i Stanach Zjednoczonych jako *visiting professor* w Cambridge, Princeton, Hamburgu... Była wielką przyjaciółką Francji, do której po raz pierwszy przyjechała w 1947 r. jako stypendystka, a prawie wszystkie swoje prace naukowe opublikowała po francusku. Mieliśmy zaszczyt i przyjemność gościć Ją często w Besançon, gdzie otrzymała na uniwersytecie tytuł doktora *honoris causa*. Wypada wspomnieć tu Jej małżonka, Mariana M a ł o w i s t a, który także przeżył horror getta, odnowiciela studiów nad średniowieczną Europą Wschodnią.

Iza, oczekiwaliśmy Cię w Sienie na dorocznym spotkaniu GIREA, na które przygotowywałaś ważny referat, lecz zabrała Cię brutalnie śmierć, Ciebie, która znosiłaś cielesne cierpienia z tak nadzwyczajną dzielnością. Oto zostaliśmy na zawsze oddzieleni od Ciebie, Nasza Przyjaciółko, która wśród kłopotów i wahań nigdy nie przestawałaś wierzyć w możliwość refleksji, solidarności i działania.

tłum. Andrzej Wyrobisz

CONTENTS

From the Editors

**Bibliography of the publications of Iza Biezuńska-Małowist for the years 1988-1995
(prepared by Krystyna Stebnicka and Włodzimierz Lengauer)**

PRO MEMORIA

A. Gieysztor — Iza Biezuńska sixty and fifty years ago

The Author's memories concerning Iza Biezuńska-Małowist comprise a period from her taking up studies at the History Department (1934) to getting PhD and taking up a permanent job at the Warsaw University (1947). The Author pays attention to some events (especially during the war) and scientific relations which influenced Iza Biezuńska-Małowist's personality and her scientific account.

P. Lévêque — In memory of Iza Biezuńska-Małowist, a historian of slavery, a steadfast friend

The Author recalls the researches conducted by Iza Biezuńska-Małowist (1917-1995), especially the ones concerning the issue of slavery in the ancient times. They resulted in a number of analyses and a two-volume extensive work "L'esclavage dans l'Égypte gréco-romaine" (1974, 1977). Iza Biezuńska-Małowist was also an active member of GIREA (Groupe International de Recherches sur l'Esclavage Antique), and she arranged two annual encounters of this organization in Poland (1976, 1980).

J. Wolski — The questions connected with the research on slavery in the ancient times (with reference to the works on slavery by Professor Iza Biezuńska-Małowist)

The article is devoted to the Author's memories of Iza Biezuńska-Małowist and in particular of her researches revealing that the slavery in the Hellenistic and Roman Egypt had been a far less popular phenomenon than it was thought. Next, the Author discusses his own researches on slavery in the Arsacides Iran, which let him draw the similar conclusions. In the Author's view the reason for the phenomenon of slavery at the Ancient East being overestimated is an inaccuracy of the Greek and Roman authors, not always familiar with the living conditions in Oriental communities and also not able to translate some of the terminology concerning the dependent communities precisely as it not always had its equivalents in Greek or Latin.